

de zelfzwichter ²⁴

4|81

De zelfzwichter ——— jaargang 6, nummer 24

Redactie: B. Jongasma, Groningen
Derk Jan Tinga, Groningen
Henk Berends, Sebaldeburen
Martin van Doornik, Rasquert

Druk: Gron. Stichting voor Sociaal
en Cultureel Werk

Redactieadres: postbus 213
9700 AE Groningen

Dit is het adres voor alle post, bestemd voor de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en de Stichting Groninger Molenvrienden.

"De Zelfzwichter" is het orgaan van de vereniging en de stichting en verschijnt vier keer per jaar.

In deze zelfzwichter:

Redactioneel	2
Molenaarswoningen te huur	3
Verslag Molenfietstocht	4, 5
Verslag najaarsvergadering	6
Een windmolen in Canada	7, 8
Smeermiddelen voor molens	9
De Noordstar te Noordbroek	10
Gesprek met Begeman, Noordbroek	11
Verslag bijeenkomst van het gilde van vrijwillige molenaars	14
Deelnemen aan beurzen	15
Onze winkel	16
Verslag van het examen voor vrijwillige molenaars	16
Landelijke contactdag voor molenorganisaties	17
Rapporten over molenonderhoud en molenbiotoop	18
Boekbespreking	19
Het Groninger Molenboek	21
Oprichting Molenmakersvereniging	22
Molennieuws	23

de zelfzwichter

REDACTIONEEL

In onze vorige Zelfzwichter deelden we mee dat positief is gereageerd op onze oproep tot versterking van de redactie. Wij kunnen nu ook aan u voorstellen de nieuwe medewerkers Henk Berends te Sebaldeburen en Martin van Doornik te Resquert.

Henk Berends kennen we al langer; hij leverde onder meer wel eens een bijdrage voor ons blad af. Martin van Doornik zal voor de meeste leden een nieuwe naam zijn, of ze moeten zich al herinneren dat de krant wel eens aandacht besteedde aan zijn internationale fietstochten.

Maar we laten graag hen zelf aan het woord.

Zoals u waarschijnlijk al heeft gemerkt is De Zelfzwichter ten behoeve van het versturen van een banderol voorzien. Het versturen van ons blad vergde voor het echtpaar een dermate grote inspanning dat het onverantwoord was om op deze wijze door te gaan.

Onze vereniging groeit. We gaan momenteel naar de 1000 leden toe. Dat is toe te juichen, maar het geeft een enorm hoop werk, dat meestal op de schouders rust van een paar vrijwilligers.

Daarom is het bestuur er toe overgegaan het ledenbestand te automatiseren. Eerst in zijn eenvoudigste vorm, zoals o.a. het produceren van bovenbedoelde banderolles. Later kan worden gedacht aan b.v. automatische contributie-inning. Hierdoor wordt heel wat vervelend en eentonig werk - en bovendien steeds wederkerend - aan deze vrijwilligers bespaard.

Voorheen moesten er heel wat handelingen worden verricht om De Zelfzwichter verzendklaar te maken. Bij massapost geldt het goedkope tarief alleen als die op postcode gesorteerd en gebundeld is. Al dit handwerk is nu geautomatiseerd.

Om dit te realiseren heeft het bestuur mij verzocht om in het redactieteam plaats te nemen. Bovendien mag u zo nu en dan een artikelje verwachten van ondergetekende. Natuurlijk kan ieder lid kopij insturen (zeker doen). De Zelfzwichter is voor en door de leden.

Ik woon sinds 1975 bij de windwatermolen De Eendracht te Sebaldeburen (gemeente Grootegast). Het is een B.W.O.-molen en nog dagelijks in gebruik (momenteel met hulpkracht. Ik ben geboren in Hoogkerk op 22-11-'54 en in 1979 getrouwd.

Henk Berends

Mijn naam is Martin Erik van Doornik, 30 jaar en van beroep vlakdrukmonteur op een drukkerij. Ik heb jarenlang in Den Andel gewoond met een fraai uitzicht op de koren- en pelmolen De Jonge Hendrik. Deze mooie molen, die ik vaak heb bezocht, heeft mij geprikkeld tot molenliefhebberij. Maar in feite is het de vrijwillige molenaar Lemminga (van de watermolen De Dellen te 't Waar) die indirect er voor zorgde, dat ik lid kon worden van onze vereniging. Dat was in de zomer van 1979.

Sindsdien bekeek ik verschillende typen molens, ook in het buiten-

land - hoe kan het anders - altijd per fiets. Zo was de eerste scheprad, die ik zag (op 31 oktober j.l.) in de poldermolen De Onrust bij Muiderberg met een diameter van zes meter. Die vind ik mooier dan een vijzel. Maar ik moet er wel op passen, dat ik niet te veel molens buiten Groningen ga bekijken, want die hebben vaak prachtige kleuren en zijn rijker versierd. Het gevaar bestaat dat mijn belangstelling voor Groninger molens, met hun meestal eenvoudiger verfkleuren, zou dalen.

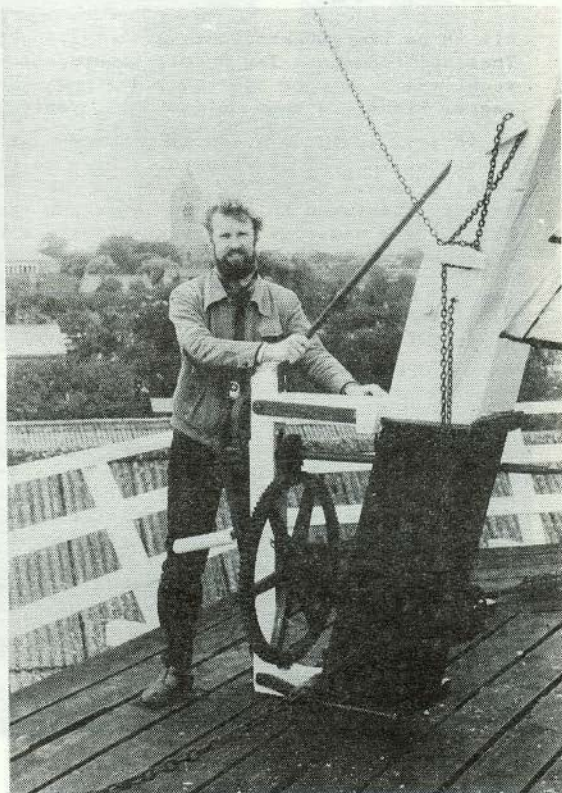
Maar mijn uitgangspunt blijft: een molen is een molen.

Wij zijn toch ook trots op onze streek-eigen molenkenmerken. Ik ben reeds begonnen met redactiewerkzaamheden en heb er veel plezier mee. Tevens verzamel ik molenfoto's en kranteknijsels voor m'n archief.

Mijn hobbies zijn verder internationale fietsreizen, fotografie en lezen.

Mijn adres is: Kievesterweg 5, 9955 VA Rasquert. Helaas heb ik geen telefoon, omdat ik doof ben. Maar molenvrienden zijn altijd welkom!

Martin E. van Doornik

Martin de de stelling van de „Stormvogel“ te Loppersum

MOLENAARSWONINGEN TE HUUR

Momenteel worden twee watermulderswoningen te huur aangeboden, die bij molen nr. 13 Koningslaagte te Zuidwolde (eigenares de Molenstichting Hunsingo, Onderdendam) en bij molen Goliath in de Eemspolder (nr. 122 - zie molenboek) nabij Roodeschool, eigendom van de Stichting Groninger Molenvrienden. De huurprijs kan al geheel of gedeeltelijk worden voldaan met een goede zorg voor molen en huis. Reacties graag schriftelijk aan de Molenstichting Hunsingo (voor nr. 13) of aan het adres van dit blad (zie pag. 1).

FOTO OP DE OMSLAG

Dit is de rietgedekte achtkante stellingkorenmolens "Germania" in Thesinge (gemeente Ten Boer), gefotografeerd tijdens de Molenfietsrocht van 3 oktober 1981, die door onze vereniging werd georganiseerd. Elders in deze Zelfzwichter vertellen we hierover meer.

De in 1852 gebouwde molen is genoemd naar de benedictussen-abdij Germania, in 1786 afgebroken. Alleen de uit 1250 daterende kerk staat er nog.

De vier abtstaven in het gemeentewapen van Ten Boer wijzen er op, dat in deze gemeente eens vier kloosters hebben gestaan.

Nu bepaalt de molen de dorps sfeer van Thesinge.

Wilt u de molen een bekijken? Dan kunt u informeren bij de vrijwillige molenaar G. Meinema, J. van Ruysdaelstraat 15, 9718 SB Groningen, telefoon 050 - 180490 en bezichtigen volgens afspraak.

MOLENFIETSTOCHT

De Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens organiseerde op 3 oktober j.l. voor nieuwe belangstellenden (maar een aantal leden deden ook mee) een molenfietsocht van 35 kilometer langs vier molens, alle in het gebied tussen Groningen en Appingedam. Deze zijn de stellingkorenmolens "Stormvogel" te Loppersum en "Germania" te Thesinge; houtzaagmolens "Fram" te Woltersum en de poldermolens "Noordermolens" (met vizel) tussen Noorderdijk en Garmerwolde.

59 mensen deden mee en één deelnemer ging op eigen houtje, zonder deelnemerskaart. Elk van de vier molens fungeerden als startpunt (naar keuze) en ook als controlepost.

Op die manier wilde de vereniging de aandacht vestigen op de prachtige monumenten, die molens zijn.

Het was een erg koude dag met harde wind, dus ideaal molenweer maar helaas niet voor fietsers.

In de molen "Germania" werd er klappertandend koffie geschonken, wat toch wel door de deelnemers op prijs werd gesteld.

Bovendien werden er koekjes, molenfoto's, kaarsen en andere souvenirs verkocht. Dus niet al te volle molens, wel gezellige deelnemers. Een nieuw lid schreef op zijn aanmeldingskaart: "Bedankt voor de fietstocht".

In iedere molen was een vrijwilliger aanwezig (in Loppersum een echte molenaar) voor toelichting en demonstratie. Op de "Germania" bleek, dat de touwen van de zeilen hard aan vervanging toe zijn, want nij het vastknopen na het klampen van de zeilen knapten de touwen af.

De mensen waren enthousiast en namen zich voor ook een volgende keer mee te doen, in het voorjaar van 1982. Gedacht wordt aan Slochteren, Kolham en Kropswolde. Daarvoor de stempelkaart te bewaren!

Die 35 kilometer lijkt niet zo lang, maar de fietsers moesten ook van en naar huis fietsen.

Eén deelnemer bijvoorbeeld legde 85 km af!

De houtzaagmolen "Fram" (zie De Zelf-zwichter van juni 1980) maakte grote indruk. Inderdaad is het imponerend deze houtzagerij, aangedreven door windkracht, in werking te zien. Jammer genoeg kwam het krabbelwerk niet veel in actie. Aan het eind van de middag nam de wind af. De vrijwilligster Enna Berghuis (van 't Wit Meulentje te Zuidwolde) trad nu op in de "Noordermolen", de enige van de vier met jaloeziewieken. Zij hielp de wind door de wieken telkens aan te duwen.

Maar toch, het was een fijne dag voor ons allemaal, voor herhaling vatbaar.

M.E.v.D.

Er wordt gedemonstreerd hoe de windbor-den verwijderd kunnen worden (Thesinge)

De besturen van de vereniging en de stichting wensen U in 1982 veel koren op Uw molen!

DE NAJAARSVERGADERING TE WINSCHOTEN

Op 12 november 1981 hielden we in De Klinker te Winschoten onze najaarsvergadering.

Onze vereniging wordt groot, getuige het feit dat op deze avond de zaal in De Klinker goed gevuld was. De voorzitter kon de in grote getale aanwezige leden dan ook hartelijk welkom heten.

De notulen werden vervolgens voorgelezen door onze secretaris. Ze werden zonder op- of aanmerkingen goedgekeurd.

Dank zij de geluidsversterking konden de aanwezigen een en ander duidelijk volgen.

Het belangrijkste agendapunt op deze vergadering was het vertonen van twee molenfilms en twee series dia's, één over Groninger molens en één over diverse molens die we tijdens diverse excursies hebben bezocht. Echter de koffie werd niet vergeten en smaakte prima.

De eerste te vertonen film zou gaan over de Gekroonde Poelenburg, ware het niet dat de gehuurde projektor het vertikte. Alles werkte behalve het projekteren. Naar later bleek zat er geen lamp in Dus maar overgestapt op de Engelse film, die klaar stond in een andere projektor. Deze zeer interessante film over de Engelse windmolens zal bij menig een de reislust opwekken om een een trip naar Engeland te maken. Na afloop van de film konden vragen worden gesteld, die door de voorzitter werden beantwoord. Er werd door een aanwezige gezegd dat de windroos hier geen ingang heeft gevonden, doordat het systeem niet beviel; te veel onderhoud, de molen staat nooit goed op de wind. Toch had de film van de Engelse molens met zelfkruiging door middel van een windroos wel indruk gemaakt. Er werd gevraagd of er modeltekeningen bestaan van molens met een windroos. Geantwoord werd dat deze stellig bestaan (o.a. molen van Nijeveen) en dat ze eventueel verkrijgbaar zijn bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg te Zeist. (In het nieuwe Groninger Molenboek wordt het zelfkruisysteem ook toegelicht en in beeld gebracht - Red.)

Vervolgens zou worden begonnen met het vertonen van Groninger molen-dia's door Derk Jan Tinga. Echter liep de slede vast in de projektor. Daarom werd overgegaan tot het vertonen van de eerder geplande film over de Gekroonde Poelenburg, een houtzaagmolen van het paltroktype. Dan zij een nieuwe lamp in de projektor konden we ongestoord zien hoe deze molen van dik hout planken zaagt. Hiertoe werd de (enige?) aanwezige „reusachtige" boom uit het water getakeld om vervolgens op de slede te worden vastgezet. Waarschijnlijk door het ontbreken van kunstlicht was er weinig te zien van het interieur van de Poelenburg. Wie dat wil zien moet naar Woltersum, alwaar onze enige Groninger houtzaagmolen staat. Weliswaar geen paltrok maar toch niet minder interessant.

Tenslotte kon de uitgestelde diavertoning plaatsvinden, met toelichting van Tinga, soms met enige aanvullingen uit de zaal.

Nadat de rondvraag niets opleverde kon de voorzitter de vergadering te 11 uur sluiten met speciale dank aan Derk Jan Tinga, die ondanks alle tegenslagen het audio-visuele gebeuren tot een geslaagd einde had gebracht. Tijdens de vergadering gaven zich 8 nieuwe leden op.

H.B.

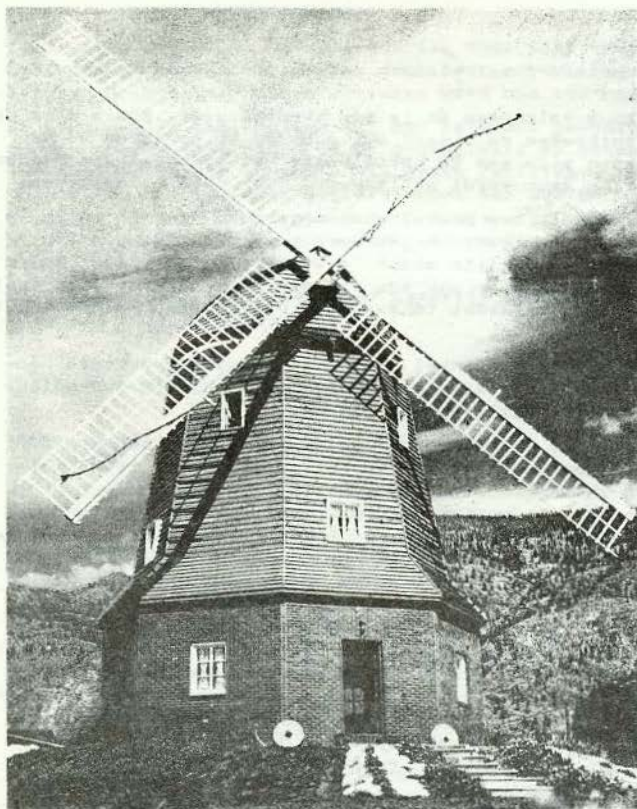

Photo by Jack Foley

"A TOUCH OF HOLLAND"

De windmolen van Osyoos in Britsch Columbia (Canada)

Op onze trip in 1979 door een klein gedeelte van Britsch Columbia maakten wij van de gelegenheid gebruik om de molen in Osyoos (een naam van Indiaanse herkomst) te bezoeken.

De molen is door de molenaar Bob Kuiten zelf gebouwd zonder tekeningen uit Nederland. De heer Kuiten is uit Amsterdam afkomstig en met een Canadese vrouw getrouwd.

Een windmolen kan men ook in een vreemd land gewoonlijk gemakkelijk vinden, zo ook in Osyoos.

De molen en het molenerf met bloemen en een mooi gazon maakten een verzorgde indruk.

De molen heeft hoge veldmuren en is een binnenkruier. Zoals u op de foto kunt zien ontbreken de staart met schoren en spruiten of een windroos. De roeden zijn aan de korte kant; het zijn gelaste roeden met zeilhekwerk. De deur wordt geflankeerd door twee molenstenen.

De familie Kuiten heeft een kostwinning opgebouwd door de molen in de zomermaanden te laten bezichtigen door toeristen. Osyos ligt aan een groot meer. De familie woont 's winters in de molen, in de zomer in het bijgebouw, waar ook een winkel in is. Hier worden veel Nederlandse souvenirs verkocht (onder meer Delfts Blauw) en ook met de stenen gemalen meel.

Mijn vrouw en ik gingen de winkel binnen en nadat wij verteld hadden dat wij de molen graag wilden bezichtigen en dat ik oud-molenmaker was, ontstond direct een goed contact.

Mulder Kuiten heeft de zaak goed geregeld. Hij vraagt één dollar entreegeld per persoon en doet dan in het seizoen een "toer" met 10 à 15 personen in ongeveer 20 minuten.

Onderin de molen is het woongedeelte met een "touch of Holland". Men ziet er een antieke naaimachine en andere Nederlandse gebruiksvoorwerpen.

Op de eerste zolder zijn de slaapkamers en de badkamer voor het winterverblijf.

Op de tweede zolder kan men de vindingrijkheid van de heer Kuiten goed zien. De kap is van een speciale constructie. Op de tafelen van het eenvoudig geconstrueerde achtkant is een soort Engels kruiwerk aangebracht. Op de bovenring zijn stoelen voor het halslager en het penlager aangebracht voor de ronde stalen bovenas van ongeveer 130 mm diameter, waaraan de askop is gelast.

Bij deze uitvoering zijn dus geen voeghouten met roosterwerk nodig, hetgeen op de foto te zien is.

In het midden van de bovenste zolder is een electrisch gedreven maalstoel gemonteerd, waarmee het nodige meel 's morgens wordt gemalen, voordat de toeristen komen. Het bovenwiel was nog in uitvoering, zodat de windkracht nog niet gebruikt kon worden.

Met een uit Noord-Brabant afkomstige timmerman - Tony genoemd - had de molenaar al een grote houten schijf gemaakt met gaten voor de kammen. Over de verdere uitvoering van de wielen hebben wij uitgebreid gesproken. Maar over het aanbrengen van een ijzerbalk en de vang zijn wij nog niet toegekomen. Maar ik ben er van overtuigd dat de molenaar hiervoor ook een oplossing vindt.

Na het bezoek aan de molen hebben wij nog wat nagepraat bij een picknicktafel bij het bijgebouw. Toen wij weg wilden gaan om een hotelkamer op te zoeken, zei de heer Kuiten: "Mijn vrouw heeft ook voor u gekookt. We gingen de keuken in, waar een stapel grote borden stond en schalen met aardappels, groenten en vlees. Ieder scheppte zelf op zoveel hij wilde en aan de tafel buiten werd het opgegeten.

Er was ook een echtpaar uit Kelowna op bezoek bij de familie Kuiten. De man was in 1945 in Schiedam gelegerd en had daar zijn vrouw ontmoet, die later als oorlogsbruidje mee naar Canada ging.

Toen die hoorden dat de volgende dag onze trip over Kelowna ging nodigden ze ons uit. Wij zijn daar zeer gastvrij ontvangen. Toen wij een hotelkamer wilden opzoeken werd ons een kamer aangeboden.

In Canada zijn veel huizen met een basement gebouwd. Dat is een betonnen constructie, half in de grond, half er boven. Het kan dienen voor kelder, hobby en ook - bij grote families - voor extra slaapruimte. Op dit betonnen gedeelte komt een houten huis, dat in veel gevallen kant en klaar aankomt en desgewenst weer op een trailer wordt geplaatst om op een ander basement in een ander dorp of stad gezet te worden.

Wij hebben Canada als een zeer gastvrij land ervaren en de bevolking als zeer behulpzaam.

Chris Bremer, Eelde

SMEERMIDDELEN VOOR MOLENS

In De Zelfzwichter nr. 15 van augustus 1979 namen wij een zeer nuttige bijdrage van de heer Chris Bremer op. Hij gaf goede aanwijzingen voor het toepassen van smeermiddelen voor molens. Hij wees erop dat we bij het smeren van windmolens vaak te maken hebben met het over elkaar glijden van hout op hout. Alsdan is het nodig om smeermiddelen te gebruiken, die de oppervlakken maximaal glad maken maar het hout niet zacht. Ook moet niet een smeermiddel worden gebruikt dat zo zacht wordt of is, dat - bij voorbeeld bij boventappen van houten spillen - het smeermiddel bij de tap inloopt en het hout zacht maakt.

Sommige misvattingen zijn hardnekkig. Er zijn mensen die menen dat de kruiring behandeld kan worden met groene zeep of mineraal vet. En helaas komt het als gevolg daarvan nog voor dat zich een „nest" in de kruiring vormt en zwaar gekruid moet worden om de molen uit het nest los te laten springen. Dat kan leiden tot schade.

Wij herhalen de samenvatting van de aanbevelingen van de heer Bremer.

Kruierwerk: Dierlijk vet dat bij stolling hard is; b.v. schaaipvet of blokvet, vermengd met grafiet.

Halslager en penlager: Ongesmolten en ongezoeten varkensreuzel. Eventueel hooggradig vet (brix).

Boventappen: Reuzel

Taatspotten: Raapolie, in noodgevallen wonderolie en slaolie.

Kogellagers: Het voor het desbetreffende lager aanbevolen kogellagervet.

Kammen: Bijenwas, in noodgevallen wrijfwas of kaarsevet.

Tuimelaars zelfzwichting en remborden: Dunne olie, oplosolie.

Vaak een beetje smeren is beter dan een keer overmatig.

Onze vereniging koopt smeermiddelen in en houdt ze in voorraad in de Loods te Hoogkerk. Molenaar, als u tegen een gunstige prijs smeermiddelen wilt aanschaffen, kunt u zich wenden tot onze voorzitter, telefoon 050-565953 (huisadres: Barkstraat 15 te Hoogkerk).

Korenmolen „De Noordstar" te Noordbroek

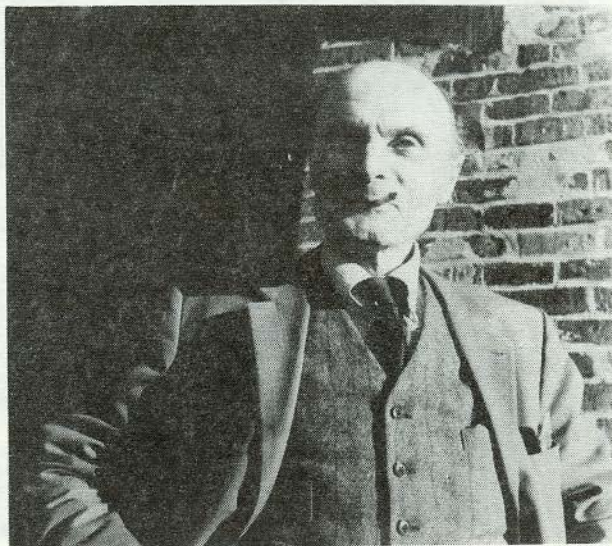
Met de molenaar Begeman voerden wij een gesprek.

Zie volgende pagina.

Gesprek met molenaar Begeman

Molenaar Begeman uit Noordbroek, die gedurende lange tijd met z'n molen „De Noordstar” heeft gemalen, heeft zijn molen en het molenaarshuis verkocht en gaat verhuizen.

Dit bericht was voor uw redakteur aanleiding om eens met de oud-molenaar te gaan praten.

De heer P.A. Begeman stamt uit een oud molenaarsgeslacht. Z'n grootvader was begonnen als molenaar in Meedhuizen, waar hij, behalve de molen, ook nog een aantal koeien hield. Zijn oudste zoon kwam later op de molen. Een jongere zoon, de vader van de heer Begeman, wilde ook molenaar worden en toog daarom naar een publieke verkoping, waar hij voor f 6000,— de molen in

Noordbroek kocht. Er waren op dat moment nog meer gegadigden voor de molen, die zodanig teleurgesteld waren dat de koop hun neus voorbij was gegaan, dat de vader van de heer Begeman het verstandiger vond de nacht in Scheemda door te brengen in plaats van te Noordbroek.

De heer Begeman, die in 1913 te Meedhuizen geboren werd en daar tot 1920 gwoond heeft, besloot na het L.O. op 13-jarige leeftijd, ook molenaar te worden. De schoolmeester had gezegd, dat dat eigenlijk al best kon want: „Hai löpt al achter wichter aan”. Vanaf dat moment heeft Begeman 50 jaar onafgebroken gemalen met de molen te Noordbr ek. Eerst bij z'n vader, later zelf als molenaar. Hij is nu vijf jaar „gesaneerd” zoals dat heet, maar liet tot voor kort zijn molen bijna ieder weekeinde draaien.

Tijdens zijn vijftigjarig jubileum als molenaar heeft de heer S. Graafhuis, vrijwilliger op de watermolen van Noordbroeksterhamrik, nog gezorgd dat de heer Begeman een certificaat van de vereniging De Hollandsche Molen heeft gekregen, ofschoon Begeman het zelf niet zo erg op heeft met allerlei huldeblijken. Hij vindt dat hij gewoon z'n best gedaan heeft op de molen en daar hoeft, wat hem betreft,

geen bijzondere aandacht aan te worden geschonken.

De Noordstar is gebouwd in 1851 en bezit een telwerk en twee koppel maalstenen van 1,40 m doorsnee. Die stenen moesten vroeger, toen de molen dagelijks in gebruik was, natuurlijk regelmatig scherp gemaakt worden, "gebild" zegt de molenaar.

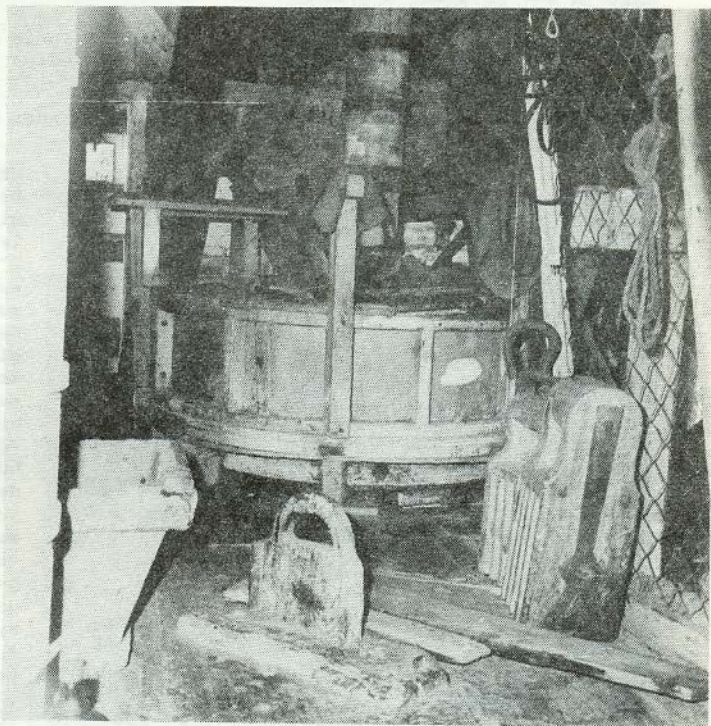
Het uit elkaar nemen van de stenen is een zwaar karwei, en als je - zoals Begeman - eigenlijk maar in je

eentje op de molen bent, bijna ondoenlijk.

Stelt u zich maar eens voor, wat er allemaal komt kijken, voordat de bovenste steen - de loper - goed en wel omhoog getakeld en omgedraaid is. Want pas dan kan de steen gebild worden. Eerst moet de maalspil uit z'n lagering, boven, genomen worden en vervolgens moet deze spil met z'n klauw uit de rijs (een soort kruisvormig stuk ijzer, bevestigd in het midden van de steen) getrokken worden. Vervolgens moet de loper omhoog getakeld worden. Dat gebeurt in de meeste gevallen met een zogenoemde steenkraan, een soort galgvormige balekconstructie, met aan het eind daarvan in plaats van een strop, twee, samen halfronde beugels, die met zware bouten aan de zijkant van de steen bevestigd kunnen worden.

Als je echter niet in het bezit bent van een steenkraan - zoals Begeman - kun je het ook met een Engelse takel of met een drieschijfs en een vierschijfsblok doen. Dat is echter wel een moordend karwei en Begeman vond dit eigenlijk ook wel een van de zwaarste taken van de molenaar.

Om ook tijdens windstille periodes te kunnen produceren had z'n vader een electromotor van 15 pk gekocht. Deze motor was eigenlijk te licht; het had minstens 20 pk moeten zijn. De stoppen sprongen dan

ook vaak en de steen maakte eigenlijk ook te veel toeren. Nadat hij een schijf met een forse diameter op de maalspil had gemonteerd op aanraden van een controleur van het electriciteitsbedrijf, ging het een stuk beter.

Begeman was ook in het bezit van een builkist en kon dus ook zelf bloem maken. Met zo'n builkist, een soort ronddraaiende kooi be-spannen met builzijde, werden de zemelen uit het volkorenmeel verwijderd. Alleen het witte meel ging door de builzijde heen en werd opgevangen.

Voor 1941 zat er een houten as in de molen, die bij Lemminga in Scheemda (op de zaagmolen) gezaagd was. Deze as had zogenaamde scheenstukken van metaal op de plekken, waar hij in de stenen lagers liep. In 1941 werd de watermolen van Stootshorn afgebroken en van die molen werd toen de ijzeren bovenas gekocht. Deze as was eigenlijk een beetje te licht; bovendien een beetje ingekort. Daarom werd de as aan de achterkant verzwaard; anders kwam hij te vaak tegen de springbeugel aan.

Er is op de molen ook veel gepeld. Een pelsteen moet wel zo'n 140 toeren maken, anders loopt ze niet goed. Ook werd er met die steen wel "gepunt". Eerst kocht Begeman z'n gepunte haver voor kippevoer in de stad, maar later bedacht hij, dat hij dat punten zelf ook wel kon doen met zijn pelsteen. Dit ging inderdaad prima en Begeman maakte in het vervolg zelf kippevoer.

Goede herinneringen bewaart Begeman ook aan de vroegere molenmaker Harm Wiertsema uit Scheemda, die zijn molen vroeger in onderhoud had.

De heer en mevrouw Begeman willen nu van hun welverdiende rust gaan genieten en wonen niet meer bij de molen.

Toch weet uw redakteur zeker, dat ze beiden hun leven lang nog vaak aan hun molen zullen terugdenken en ook de verdere gang van zaken rondom hun molen, die aan de heer Wouters uit Loppersum is verkocht, nauw zullen volgen.

D.J.T.

BIJEENKOMST VRIJWILLIGERS WOLTERSUM

VRIJWILLIGE

Zaterdag 31 oktober hadden de vrijwillige molenaars weer een van hun bijeenkomsten, deze keer te Woltersum.

In een plaatselijke bruine kroeg stroomden omstreeks half twee langzaam de vrijwilligers binnen. Het eerste, dat de vrijwilligers bij binnenkomst al uitgereikt kregen, was een uitnodiging om naar de grote najaarsbijeenkomst te Winschoten te komen. Die uitnodiging was zojuist van de pers, ongeveer twee uur eerder gedrukt!

Nadat alle vrijwilligers hadden plaatsgenomen, bleek er een erg grote opkomst te zijn; eigenlijk al een voorbode van de grote opkomst voor de najaarsvergadering te Winschoten, ongeveer een week later.

Na opening door de voorzitter Hans Walstra was er gelegenheid tot het stellen van vragen of het maken van opmerkingen. De heer Bernard Dijk wees er op dat hij op de zaterdagen te veel vrijwilligers in opleiding heeft; hij verzocht om spreading. Dit houdt dan in dat de vrijwilliger in opleiding in de weekeinden gaat meewerken op de molen van een gediplomeerde.

Omstreeks half drie werd besloten de zaagmolen "Fram" te gaan bezoeken. Deze molen is in 1867 gebouwd voor de heer W. Evenhuis. Er is in 1900 een stoommachine naast de molen gebouwd en 22 jaar later kwam er ook een electromotor.

In 1924 gaf de heer Evenhuis het bedrijf over aan z'n zoon. In 1931 werd er geen windkracht voor het zagen meer gebruikt en de roeden verdwenen vlak na de oorlog. In 1955 werd het hele bedrijf stop gezet; in 1959 vond aankoop door de gemeente Ten Boer plaats. Op 15 november 1961 werd de molen geopend na een restauratie, maar op sinterklaasdag 5 december sloeg de molen bij windkracht 11 op hol. Joop Dreise werd enige tijd later beherend molenaar.

In 1975 begint er een grote restauratiebeurt, die in 1979 door molenmaker Doornbosch uit Adorp kon worden voltooid. In datzelfde jaar werd Tom Krabbendam benoemd tot mede-beheerder. Op 3 mei 1980 werd de molen officieel geopend door burgemeester Bultena. De molen is nu weer uitgerust met drie zaagramen en een koppel maalstenen. Voor het herstel van de pellerij is helaas nog geen geld.

Er was tijdens de bezichtiging voldoende wind en de vrijwilligers kregen de molen dan ook in vol bedrijf te zien. De molen wordt gerund door Joop Dreise, Tom Krabbendam, Hans de Nie, Auke Oosterhoff en Jan Smit, die samen de molen regelmatig laten draaien. Het gezelschap - zo'n 45 man - had heel wat te zien en te vragen.

Terug in het café werd afgesproken dat het volgend jaar de bijeenkomst zal plaatsvinden te Roderwolde of te Bourtange. De komende voorjaarsbijeenkomst zal worden gehouden in de Loods te Hoogkerk.

Nadat Hans Walstra het officiële gedeelte van de vergadering had gesloten en aan Tom Krabbendam namens de vrijwilligers en de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens een fles "tegen de kou" had aangeboden, was er nog enige tijd beschikbaar voor gezellige onderlinge gesprekken.

D.J.T.

VERSLAG ALLERHEILIGENMARKT IN WINSCHOTEN

Op 2 november was het weer zover; we moesten vroeg op pad om aan de Hobbybeurs in "De Klinker" mee te doen. Ondanks druilerig weer en veel verkeer kwamen we om 8 uur aan. Toen was het al een drukte van belang, wat ons deed opmerken: "Als het vandaag in De Klinker ook zo wordt, krijgen we het druk". Die opmerking bleek later zeer terecht.

We hadden onze vertrouwde stand van voorgaande jaren weer toegewezen gekregen en al tijdens het inrichten voor 9 uur begonnen we al te verkopen. We hadden 120 kg tarwemeel meegenomen. Dat werd vlot verkocht, zodat De Jong handen vol werk had met het afwegen en tussen-door de klanten te woord te staan. Ondergetekende kwam niet aan afwegen toe. De koffie werd er soms koud bij. Dat verminderd niet onze erkentelijkheid tegenover de dames, die - net als andere jaren - de standhouders goed voorzien van nat en droog.

De borduurpatronen en bouwtekeningen waren weer erg in trek. Verder verkochten we kaarsen, lepeltjes, legpuzzles, stickers, die alle met molens te maken hebben. Dat kan niet gezegd worden van onze tweedehands boeken, die echter ook gewild zijn. Hebt u ook boeken voor dooverkoop? Laat het ons weten. We helpen menigeen voor een klein bedrag wat leesgenot en onze kas is er mee gediend.

Om 4 uur was ons tarwemeel uitverkocht. Die vraag neemt nog altijd toe. De propaganda werkt; ook de molenaars in onze provincie krijgen steeds meer vraag. Het molenverse meel is smakelijker dan het enige weken oude meel van onbekende herkomst.

Het was weer een geslaagde dag in Winschoten. We danken ook de mensen die deze markt met veel succes organiseren.

T. de Jong en B. Dijk.

VERSLAG ENERGIE EN ISOLATIE '81 IN DE MARTINIHAL TE GRONINGEN - 13 t/m 17 nov.

We hadden maar een korte termijn voor voorbereiding van onze deelneming aan deze beurs ter beschikking. Maar het lukte dank zij medewerking van vele vrijwilligers en voldoende personeel.

Het ging hier met de voorkoop van artikelen niet zo als in Winschoten. Het publiek was zeer gericht op het onderwerp energie en isolatie. We kregen veel vragen over stroomopwekking door windmolens. Het contact met het publiek was prettig; enige nieuwe leden meldden zich aan.

De heer R. Hoeksema uit Bedum vroeg of wij belangstelling hadden voor een buil, die hij in zijn schuur had staan. Het bleek een mooi en handzaam builtje te zijn, oorspronkelijk afkomstig uit een bakkerij in de Nieuwe Ebbingestraat te Groningen. We kregen hem mee zonder verder kosten, waarvoor we de heer Hoeksema ook hierbij nogmaals danken. (Over de werking van de buil wordt iets verteld door Tinga in het "gesprek met molenaar Begeman" in deze Zelfzwichter). Voor onze beurzen kan de buil mooi dienen voor informatie. Komt u soms iets tegen op het gebied van molens en graanverwerking? Denk dan liever eerst aan ons dan aan weggooien.

Wij danken allen, die hebben meegewerkt.

T. de Jong en B. Dijk.

ONZE WINKEL

Ook uit voorgaande verslagen is het aan onze leden en sympathisanten duidelijk dat we steeds bezig zijn bekendheid aan onze vereniging te geven en artikelen te verkopen ter versterking van de kas. Dit doen wij al bijna vanaf de oprichting van onze vereniging. Eerst gingen we meel en gort verkopen om de kosten voor de stand te bestrijden. Dit leidde tot een toenemende vraag, ook bij vele molens. Verder toonde het publiek een toenemende belangstelling voor allerlei molenartikelen. Daarmee ging ons winkeltje ontstaan met - op dit moment - de volgende artikelen, die uiteraard door ieder kunnen worden besteld:

Kaarsen met molenaafbeelding f 5,--.

Verschillende soorten lepeltjes: doosjes met 6 verschillende f 10,--
en lepeltjes in etui f 4,- en f 3,--.

Stickers (lopen zeer goed) in twee soorten f 1,-- per stuk.

Borduurspatronen van molens f 10,-- , f 4,-- en f 2,50.

Tekeningen voor het maken van model-molens, types stellingmolen, standerdmolen en de wipmolen of spinnekop per set f 10,--.

Lesbrieven voor de hoogste klassen van het basis onderwijs, per enkel exemplaar f 5,-- , bij meer dan 10 f 1,-- per ex.

Series prentbriefkaarten (echte foto's), serie A, B en C van Groninger molens, verspreid over de gehele provincie, f 10,-- per serie van 12 stuks.

Verder hebben we legpuzzels met een wipmolen tot onderwerp en een met de hand gemaakte model (30 cm hoog) van een watermolen.

Als u een bestelling doet komen de verzendkosten er bij. Als u komt ophalen is het oed tevoren te bellen, om teleurstelling te voorkomen.

Namens het bestuur: B. Dijk,
Aduarderdiep 3,
9833 TG Den Ham Gr.
telef. 05903 - 1722.

VERSLAG EXAMEN VRIJWILLIGE MOLENAARS

Donderdag 8 oktober 1981 was voor vier vrijwillige molenaars in opleiding een belangrijke dag, want nu konden ze laten zien wat ze tijdens hun opleiding - die ongeveer 1½ jaar in de lag neemt - alzo geleerd hadden.

Toen de eerste kandidaat om 10.15 uur aan de beurt was stond er een vrij harde wind. Zodoende was het met de keuze van de zeilvoering uitkijken geblazen, want de molen draait zonder werktuig. De examenmolen was deze keer de goed verzorgde molen van de heer De Vries Robbé te Garsthuizen. De vier kandidaten bedienden de molen goed. Jammer was dat voor één van hen de theorie de struikelblok was, maar hij heeft een kans dit over te doen.

De drie geslaagden zijn: A.F. Zwart te Den Ham, gemeente Aduard,
B. Bosma te Groningen,
M. de Vries te Leeuwarden.

Zwart gaat de vrijwilliger Groeneveld op De Zwaluw te Zuurdijk assisteren. Bosma draait mee op De Meeuw in Garnwerd. De Vries gaat een molen in de buurt van Leeuwarden onder zijn hoede nemen.

Van harte gefeliciteerd!

LANDELIJKE CONTACTDAG VOOR MOLENORGANISATIES

Op 20 november 1981 organiseerde de Vereniging De Hollandsche Molen de vijfde landelijke contactdag voor besturen van organisaties voor molenbehoud. Deze keer was de bijeenkomst in Zuid-Holland; in de wat kille statenzaal van het provinciehuis te Den Haag.

Van Groninger zijde waren aanwezig de heren Dijk, De Jong en Pik, namens de Stichting Groninger Molenvrienden en de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens, en Jongsma, Pasveer en Van Slochteren namens de Provinciale Groninger Molencommissie.

De heer dr. ir. R. van de Waal, voorzitter van De Hollandsche Molen, leidde ook deze dag op bekwame wijze de vergadering.

Op de molencontactdagen komen uiteraard diverse onderwerpen op het gebied van de molens aan de orde, ook deze keer weer. Op de agenda stonden als onderwerpen: Bedrijfsveiligheid in molens door P. Tienstra van de Vrijwillige Molenaars Overijssel; Het werk van de Stichting Molendocumentatie door mr. G. van der Flier en een uiteenzetting betreffende molenbibliografie door drs. P. Nijhof, lid van de Werkgroep Molenhistorie van De Hollandsche Molen.

De twee belangrijke onderwerpen waren echter naar onze mening:

De toekomst van het onderhoud van molens en

De inrichting van de omgeving van molens.

Het eerste rapport werd opgesteld door het Adviesbureau De Nie, planning en beleid, ruimtelijke ordening, gevestigd te Woltersum (inderdaad: nabij de houtzaagmolen Fram). Het werd uitgebracht aan het bestuur van de Stichting Fonds Aankoop en Onderhoud Molens (F.A.O.M.), dat de opdracht gaf.

Ir. Hans de Nie lichtte het rapport toe.

In dit "onderhouds"-rapport zijn veel gegevens over het jaarlijkse onderhoud en restauratiebeurten verzameld. Van drie provincies werden de gegevens via de Provinciale Molencommissies betrokken: Groningen, Gelderland en Zuid-Holland. Dit was voldoende om een indruk te krijgen van het Nederlandse molenbestand wat de kosten voor instandhouding betreft. Inderdaad zijn de geïnventariseerde gegevens, zoals deze in tabellen en grafieken naar voren komen, zeer inzichtverschuifend, respectievelijk inzichtversterkend. Wat het laatste betreft: het is niet belangrijk dat je soms kunt zeggen, dat had ik wel gedacht; het is wel belangrijk hoe in dit rapport bepaalde gedachten worden bevestigd, vooral voor bestuurders die met het molenbeleid te maken hebben.

Wat is namelijk de belangrijke uitkomst van het rapport?

- Geregeld onderhoud aan een molen komt financieel niet duurder uit dan te weinig onderhoud met vaker een dure restauratie; daarbij komt dat tussen de restauraties in de molen als monument en instrument waardevoller is.
- De bestaande regeling voor het jaarlijkse onderhoud is onvoldoende in het licht van het vorenstaande.
(Voor een werkende molen wordt gesubsidieerd tot een maximumbesteding in het onderhoud van f 3.000,-- per jaar).

- Het is wenselijk te komen van een systeem van jaarlijkse toekenning van onderhoudssubsidie naar het maken van beheersplannen voor molens.

(Als daarbij wat overheidssubsidiegeld wordt "ingepompt" leidt dit eerder tot besparing dan tot verhoging van uitgaven).

Het gaat niet om geringe zaak. Voor de instandhouding van de molens in de provincies Groningen, Gelderland en Zuid-Holland (totaal 438 molens, waarvan er in 1980 306 in een goede staat verkeerden; 71 matig en 61 slecht) zal volgens het prijspeil 1980 in twintig jaar 80 à 100 miljoen gulden nodig zijn.

Bij het provinciaal bestuur van Groningen leeft de gedachte om monumenten (waaronder molens) zo veel mogelijk in stand te houden via (gesubsidieerd) jaarlijks onderhoud. Dit leidde onder meer tot de subsidiëring van de Monumentenwacht en van de Stichting Groninger Molenvrienden. Belangrijk is zeker ook de regeling Klein-Herstel Monumenten, die tot stand kwam in het kader van het I.S.P. (Integraal Structuurplan Noorden des Lands).

Dank zij het rapport „De toekomst van het onderhoud van molens" kan het overheidsbeleid voor molens in de richting van geregeld onderhoud worden versterkt en verdiept.

De inrichting van de omgeving van molens is de titel van het rapport van de Werkgroep Molenbiotoop van de Vereniging De Hollandsche Molen. Ir. J.A.M. de Nie, in het voorgaande genoemd, was voorzitter van die werkgroep en ir. J.A. Kooren, tot voor kort werkzaam als assistent technisch adviseur van D.H.M.

De laatste jaren komt het steeds veelvuldiger voor dat beplantingen en bebouwing als gevolg van uitbreiding van steden en dorpen een bedreiging gaan vormen voor het functioneren en daarmee het behoud van de molens in Nederland. Bij het opstellen van gemeentelijke bestemmingsplannen dient men met de molens, die afhankelijk zijn van de wind, rekening te houden. Met behulp van de Wet op de Ruimtelijke Ordening kan men aldus wel een molen in bescherming nemen; dit lukt echter niet ten aanzien van (te ver doorgroeiende) beplanting. De werkgroep adviseert hiertoe provinciale verordeningen in het leven te roepen. De werkgroep geeft aan hoe en in welke mate de hoogte van nabije bebouwing of beplanting van nadelige invloed is op de molen.

Naar onze mening kunnen mensen (waaronder de biotoopwachters voor molens) zich gesterkt voelen door de inhoud van dit rapport. Het is moeilijk - na een tijdvak van het verminderen van de waarde van molens - er begrip voor te krijgen dat een molen als monument weer tot zijn recht dient te komen. En niet alleen als monument. Immers meer en meer gaan de molens de windkracht benutten en worden daarmee ook als instrument belangrijker.

Gelukkig zijn er al - althans in de provincie Groningen - activiteiten in het belang van de omgeving van molens. Sommige gemeentelijke bestemmingsplannen werden met het oog op de aanwezige molen(s) gewijzigd, soms nadat een molenbiotoopwachter aan de bel had getrokken. Gedeputeerde Staten van Groningen gaven aan de Provinciale Waterstaat bij beplanting langs provinciale wegen met windmolens rekening te houden. Dit heeft geleid tot het plan in sommige gevallen (Krimstermolen en Feerwerd) tot maatregelen over te gaan.

OVER MOLENVERZAMELINGEN

- 1 „Molens in Noord-Holland - Inventarisatie van het Noordhollands Molenbezit" heeft een totaal andere opzet gekregen dan het eerste „Noordhollands Molenboek", dat in 1964 verscheen.

Men mag van het nu uitgegeven boek dan ook niet meer spreken van een herdruk. Men begint al met het formaat van 26 x 32 cm. Een groot boek dus, fraai linnen gebonden en zeer uitvoerige beschrijvingen en afbeeldingen in zwart/wit en kleur. Men is afgestapt van het systeem van één molen per pagina. Een verlevendiging is echter dat men naast de actuele foto dikwijls ook foto's heeft geplaatst van de molens in vroeger tijd.

De kwantiteit van de gegevens over de molen is zeer uitgebreid, zowel wat betreft constructie en technische gegevens als ook van de historische bijzonderheden.

Verder is een volledige opgave met foto's van molenstompen en restanten opgenomen, alsmede een uitvoerige beschrijving van verplaatste Noordhollandse molens naar elders in ons land; ook dit volop geïllustreerd.

Het eerste gedeelte van het boek bevat na de inleidingen de volgende artikels: De verschillende molentypen door A.J. de Koning; De poldermolens in Noord-Holland door G.H. Keunen; Seimolens en ebdeuren door J.J. Schilstra; De Weidemolens door P. Groot; De Zaanse industriemolens door ir. J.A. Kooren; De Amsterdamse molens door mr. J.H. van de Hoek Ostende; Molenmakers, molenbouw en molenrestauratie door G.H. Keunen; Windmolens in hun omgeving door ir. W. Mulder en Molenrestauratie en-behoud door mr. A. Calisch. Alle hoofdstukken zijn voorzien van vele illustraties.

Het boek van 264 pagina's besluit tenslotte met een opgave van kleuroepassing op molens, een verklaring van molentermen, uitvoerige registers en een opgave van de jongste bibliografie.

De uitgever is Meijer Pers B.B. te Amsterdam. De prijs in de boekhandel tot 15 december 1981 f 118,50, na deze datum f 142,50.

- 2 In de tientallen jaren dat wij nu molenboeken verzamelen is het wel het moeilijkst gebleven om de echt antieke boeken in handen te krijgen. Wij doelen op de 18-de en 19-de eeuwse vakliteratuur. Niettegenstaande die problemen is het ons na zeer veel geduld en het regelmatig bestuderen van prospecti met antiquarische boeken en veilingcatalogie gelukt om deze boeken in handen te krijgen, al was het wel steeds voor veel geld.

Echter nimmer heeft schrijver dezes een aanbieding gezien van het bekende en veel geroemde boek van meester timmerman en molenmaker G. Krook, dat in 1850 verscheen bij de erven Doorman te 's-Gravenhage. Hieruit blijkt dat het boek zeer, zeer schaars geworden is.

Inmiddels zijn de meeste antieke boeken in onze tijd in facsimilê verschenen, zodat ook onze generatie van deze vernuftige boeken kennis kan nemen.

Deze inleiding vonden wij nodig om u nu aan te kondigen de herdruk van het boek van Krook met als titel „Theoretisch en practisch Molenboek".

Het boek zelf telt 233 pagina's zonder illustraties in de afmeting van 14,5 x 22 cm, in zwart linnen gebonden band met goud-opdruk. Bij het boek behoort een atlas met technische tekeningen in het formaat 40 x 50 cm en deze bevat 21 grote litho's, die los zijn opgeborgen

in de eveneens linnen gebonden zwarte map met goedopdruk.
voor de technisch molen-geïnteresseerden een zeer belangrijke aanwinst, hoewel u wel diep in de buidel moet tasten. De prijs is namelijk f 179,-- (maar antiquarisch moet u wel het eenvoudige voor neerleggen). Het geheel is te bestellen bij Uitgeverij Lykele Jansma, antwoordnummer 104, 9285 ZV Buitenpost.

- 3 In de stroom van nieuwe uitgaven over molens blijft ons zuidelijk buurland niet achter.

Voor ons ligt een in heldere kleuren geplastificeerd boek (21 x 30 cm) met als titel „Limburgse windmolens in heden en verleden" door Werner Smet en Herman Holemans. Voor uw recensent geen onbekende molenschrijvers. Van hun hand verschenen reeds eerder boeken over de molens in andere Belgische provincies.
Het onderhavige boek heeft 212 pagina's en is volop zwart-wit geïllustreerd. Alle molens in Limburg zijn beschreven, dus ook diegene die die b.v. al honderd jaar zijn verdwenen. Wat opvalt is de overzichtelijke tekst en de buitengewone interessante foto's. Veel molens zijn malend opgenomen (dus met zeilen voor). Droevig is het wederom te moeten constateren, dat het met het molenbehoud in België bijzonder slecht is gesteld. Zelfs zogenaemde geklasseerde molens (vermeld op een soort monumentenlijst) verdwijnen nog heden ten dage. In 1914 bezat Limburg nog 64 windmolens; dit aantal is nu geslonken tot 17 stuks en het is helemaal niet te zeggen dat dit aantal nu veilig is. Het fraaie boek heeft ons f 62,-- gekost bij voorintekening.
Het is verkrijgbaar bij de Studiekring „Ons Molenheem" te Nieuwkerken, maar ook de firma Gijsbers en Van Loon te Arnhem heeft exemplaren in voorraad.
Aanbevelen!

- 4 In het altijd zeer fraai verzorgde jaarboek van het Historisch Genootschap „Oud West-Friesland" uit Hoorn, verscheen in de 28-ste (!) bundel een voor de plaatselijke geschiedenis, belangwekkend artikel van de hand van H. Schoorl met als titel:

„De Langedijker korenmolen en zijn eerste particuliere eigenaar".
De eerste melding van een molen in dit dorp gaat terug tot 1343. De laatste vermelding is de sloop in 1919. Alles wat daar tussen ligt wordt door de schrijver op historische wijze vermeld op de pagina's 26 t/m 57. Met enige illustraties.
De bundel (1981) van het Genootschap wordt aan de leden gratis toegezonden.

De prijs van een losse bundel kunt u aanvragen bij het secretariaat van het Genootschap: postbus 2125, 1620 EC Hoorn.

- 5 Omstreeks het afsluiten van de kopij verscheen Het Groninger Molenboek. Daarmee is het niet mogelijk reeds in deze Zelfzwichter een bespreking van dit boek op te nemen.

C.E. van der Horst

HET GRONINGER MOLENBOEK

Het Groninger Molenboek werd op 19 november 1981 te 11.30 uur in de Gedeputeerden-vergaderzaal van het provinciehuis ten doop gehouden. De zaal heeft nooit eerder zoveel molenvrienden tegelijk binnen zijn wanden gehad. Daar waren bijna alle leden van de Provinciale Groninger Molencommissie, vertegenwoordigers van molenstichtingen, het Gilde van Vrijwillige Molenaars, subsidieverstrekkers, uitgeverij, medewerkers aan het boek, betrokken ambtenaren, waterschappen en de pers.

Het gezelschap verkeerde in een feestelijke stemming, waartoe de gastvrijheid van de provincie Groningen toe bijdroeg. Gedeputeerde Ina Martens, voorzitter van de Provinciale Groninger Molencommissie, overhandigde het eerste exemplaar aan jhr. T.A.J. van Eysinga, vice-voorzitter van de Vereniging De Hollandse Molen. Daarna sprak mevrouw Martens ongeveer de volgende woorden uit.

Daar verschijnt hij dan: Het Groninger Molenboek!
De Provinciale Groninger Molencommissie bracht al eens eerder een molenboek uit, getiteld: Groninger Molens. Dat was in 1958. Als voorbeeld voor dat boek diende een brochure van de molens in de provincie Utrecht. Daar werd een begin gemaakt met wat men later zou noemen: de provinciale molenboeken. Op voorstel van ir. J. Dieperink, de toenmalige secretaris van de Provinciale Groninger Molencommissie, besloot die commissie tot het doen uitgeven - door de n.v. Erven P. Noordhoff te Groningen - van het boek, dat nu wel wordt genoemd: het eerste provinciale molenboek van Nederland.

Men mag dus spreken van een stukje pioniersarbeid. Van voorzichtige pioniers. De oplage was slechts zo'n 450 stuks. De prijs f 7,50. Daarvoor werd geboden een foto en een beschrijving van de 100 toen bestaande Groninger molens, genomen door de beroepsfotograaf K.H. Smit te Groningen, en een algemene tekst van zo'n twintig pagina's van de heer B. van der Veen Czn, lid van de Molencommissie.

Toen - al weer enkele jaren geleden - besloten werd tot het uitbrengen van een tweede druk, werd aangenomen dat die ongeveer in dezelfde trant zou zijn. De werkopzet was daarom eenvoudig. De heer Van der Veen zou weer een algemene tekst leveren, terwijl de secretaris dank zij het archief van de molencommissie de beschrijvingen en andere tekstgedeelten kon bijwerken en uitbreiden. Hij kon tevens de fotografie van de molens op zich nemen.

Het is meer geworden! Er kwamen andere gedachten over provinciale molenboeken. De een na de ander verscheen, soms al in een volgende druk. Op Limburg na van alle Nederlandse provincies. Om aan de zeer sterk toegenomen belangstelling voor molens tegemoet te komen werden nieuwe hoofdstukken ingevoerd. Ook kwamen er veel meer illustraties. De oplage werd ten opzichte van de eerste druk ongeveer vertienvoudigd.

Het nieuwe boek bevat zo'n 250 afbeeldingen; de omvang is 270 pagina's; de prijs - dank zij subsidies - f 38,- bij bestelling in 1981. De uitgeverij is Wolters-Noordhoff/Bouma's Boekhuis b.v. te Groningen.

Van de verbrede inbreng getuigt de titelpagina, die luidt: „Gronin-

ger Molenboek door B. van der Veen Czn met medewerking van ir. J.C. Hoornenborg, B. Jongasma, dr. F.E. Nijdam en Hans Weerheym". Laatstgenoemde zorgde voor een opvallend hoofdstuk over de Groninger pelmolen. In het verwerken van gerst tot gort hebben de Groninger molens in Nederland een opvallende rol gespeeld. Een rol die overigens nog niet uitgespeeld is; eerder het tegendeel. Uiteraard zijn nog lang niet alle medewerkers genoemd. Op de tekenkamer van de Provinciale Planologische Dienst werden oude constructietekeningen van molens tot nieuw leven gebracht. Ook tekende men daar de provinciale molenkaart, opgenomen in kleur in twee bladen. De heer Jan Bosboom van de Provinciale Planologische Dienst zorgde voor de lay-out, het ontwerp voor de omslag en voor verluchting van de tekst met molenvignetten. Ook werden twee kunstwerken van de schilder Jannes de Vries gereproduceerd.

Bij de te smalle organisatorische opzet - zo besloot mevrouw Martens - was het wel eens zuchten om al het werk, waar vaak langdurige en gerichte aandacht voor nodig is, in het dagelijkse werk in te passen. „Als u in de eerste zin van deze toespraak een zucht van verlichting besluisterde, klopt dat wel".

Grappig was wel dat jhr. Van Eysinga zijn zojuist ontvangen exemplaar onmiddellijk ging uitlenen, aan ... de heer B. van der Veen Czn. Inderdaad is het altijd spannend en verrassend hoe een nieuw boek er tenslotte uit ziet. Voor de heer Van der Veen was de eerste kennismaking zeer gunstig. Hij dankte later in een toespraak de uitgeverij voor het prima geleverde vakwerk.

Ook alle andere aanwezigen werden aangenaam verrast met een gratis exemplaar. Inclusief die voor de commissaris der Koningin en de gedeputeerden was de uitgeverij zijn eerste 100 exemplaren kwijt.

Inmiddels is gebleken dat Het Groninger Molenboek een best-seller is. De helft van de oplage is al verkocht.

Bij deze Zelfzwichter hebt u een folder van Het Groninger Molenboek (en van de Historie van Groningen waarvan gelijktijdig een tweede druk verscheen) aangetroffen.

OPRICHTING MOLENMAKERSVERENIGING

Naar aanleiding van een uitnodiging van De Hollandsche Molen kwamen op 28 oktober 1981 in Motel Maarsbergen te Maarsbergen (Utrecht) een aantal molenmakers en geïnteresseerden bijeen. Van de ons bekende molenmakerijen zagen wij de heren Dunning, Doornbosch Sr en Jr en Medendorp.

De heer J. Adriaens van het molenmakersbedrijf Gebr. Adriaens te Weert (Lb) behandelde het onderwerp: Waarom een molenmakersvereniging. Mede naar aanleiding van talrijke vragen werd toelichting gegeven, o.a. door de heer ing. J.J. Waldus, opleidingspromotor voor het ambacht.

De gedachte een molenmakersvereniging op te richten vond grote weerklank. Genoemde heer Adriaens kwam in het voorlopige bestuur, evenals de heer H. Dunning te Paterswolde.

MOLENNIEUWS

Deze keer richten wij de schijnwerper op de Aeolus te Adorp, nr. 2 in het Groninger Molenboek.

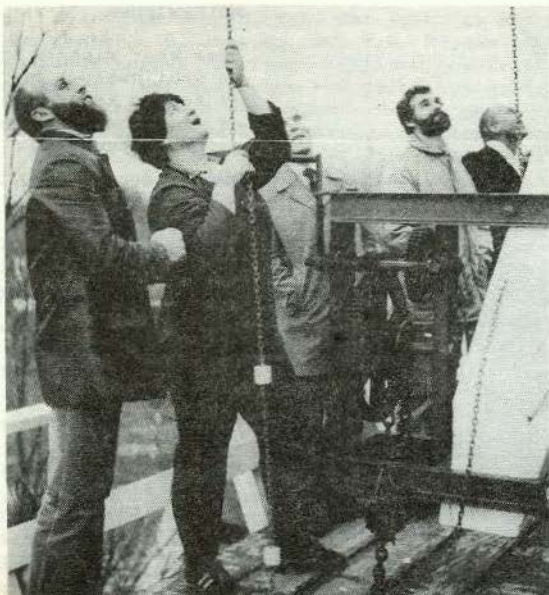
Want 4 december j.l. was een belangrijke dag voor deze windkorenmolen! De dag van de officiële wederingebruikneming.

Eindelijk is de Aeolus weer een fraaie en werkende molen geworden. Een sieraad voor het dorp. Achterop de kap wapperde de Nederlandse vlag en was het wiekenkruis versierd, zoals op de nevenstaande foto zichtbaar is.

De tweede foto trekt de gedeputeerde mevrouw Ina Martens de molen los. Zij wordt daarbij geflankeerd door molenmaker Klaas Doornbosch (voorgrond) en de rayon-opzichter van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de heer J.A. Heydra.

Later sprak mevrouw Martens in het dorps huis Altharpe als haar veronderstelling uit dat het blijkbaar bekend was dat zij een zwak voor molens heeft en dat daarom haar de eer gegund was deze feestelijke gebeurtenis te laten verrichten.

Ze vestigde verder de aandacht op het feit dat niet alleen ieder monument zijn geschiedenis heeft, dat geldt ook voor de geschiedenis van de restauratie. Voordat deze molen tot herstel toe kwam is er heel wat geduld betracht. Al meer dan tien jaar geleden was het de wens van de molenaar D. Kruijer en het gemeentebestuur van Adorp dat de molen weer in oude glorie moest komen. De gort was gaar toen de toestand als gevolg van storm gevaarlijk was geworden. Voorlopige voorzieningen moesten toen worden getroffen. Eindelijk kwam dank zij het programma 1980 van de I.S.P.-rubriek Monumentenzorg de zaak financieel rond. De begroting kwam uit op f 266.538,- hetgeen 6 keer zo veel is als tien jaar geleden.

De gemeente zorgde - op voorstel van de Prov. Groninger Molencommissie - voor de voorfinanciering.

In het dorpshuis bleek duidelijk de vreugde van de molenaarsfamilie, de gemeentebeestuurders en talrijke molenvrienden. De molenaar roemde het werk van de molenmakerij Doornbosch. Het werk stond onder leiding van de heer Klaas Doornbosch- Senior maakte deuren, ramen, hangen en sluitwerk en hield vanuit zijn raam een oogje in het zeil, of - zo men wil - op de zelfzwichting.

Op de derde foto overhandigt mevrouw Martens het Groninger Molenboek aan de molenaar.

De volgende feestelijke molen is die van E.D. Pot te Kropswolde. weten op 12 dec. 1981.

**Wordt lid
van de
Vereniging
Vrienden
van
Groninger
Molens.**